

Titel: Velfortient Apologie for Forfatteren af Planen til en aarlig staaende Penge-Løn for Præsterne overalt paa Landet i Dannemark imod Philadelphum [...] Af Comphilopatreias Minor.

Citation: "Velfortient Apologie for Forfatteren af Planen til en aarlig staaende Penge-Løn for Præsterne overalt paa Landet i Dannemark imod Philadelphum [...] Af Comphilopatreias Minor.", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 1*, Trykt i Polsk-Preussen, 1771, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_001-shoot-workid1_001_011.pdf (tilgået 05. december 2021)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 1

Ophavsret Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen.](#)

[↩](#)

**Velfortient Apologie for Forfatteren af Planen til
en aarlig staaende Penge-Løn for Præsterne
overalt paa Landet i Dannemark imod
Philadelphum og hans i samme Plan foregivne
Urigtighed,
enfoldig men dog vel meent
indlagt hos det veltænkende Publicum og især
hos det hæderlige Præsteskab.**

Af

Comphilopatreias Minor.

Trykt i Polsk-Preusen, 1771.

[2](#)

[3](#)

Den Piece, som Philadelihus I Jylland og Aarhus-Stift har slikket sammen imod Forfatteren af Planen til de danske Landsbye-Præsters aarlige staaende Pengeløn, for at ville Viise Urigtigheden i samme, maa han vist nok selv have anseet for et fortræffelig Mesterstykke, siden den skulde nødvendig først passere Mønstring for saa mange høylærde Mænd

[4](#)

førend den endelig kom ind i Bogtrykkerens Officin, nok er der, at allevegne i Piecen lader denne Philadelphus til at have høye Opinioner baade om sig selv og sit Arbeyde; i det ringeste taler han i heele Skrifter, og det jo længere frem deri jo meere, med en næsten Pavelig Myndighed, saa at han sluttelig maa være lidt meere end Forfatteren af Planen, der er, som bekiendt, kun en simpel Præst, men mig ligemeget, hvad og hvem han er, enten han er saa Provst eller Bisp; han har dog formentlig begaaet liden Feyl deri, at han forglemmer til de allersidste Ord i Skriftet at tilsætte:

Som det der meest stulle give Skriftet sin rette Priis og Vægt, nemlig at Mesteren selv havde sagt og skrevet det, men kandskee en Henrykkelser i adskillige Adspredelser deri var skyld, eller det maa tilskrives den særdeles Ivrighed, i hvilken han har (men med hvad føye, begriber jeg ikke) heel passioneret taget sig Planen saa meget nær.

[5](#)

Vel triner han frem under et meget smukt og ret behageligt Navn og kalder sig Philadelphus, det er, Een Broder-Den, eller Een der elsker sin Broder, men med hans Tilladelse maa jeg sige, at han i sit skrift svarer intet mindre end til dette antagne Navn; thi med sin ironische Stiklen paa Forfatteren rober han sin onde og bitterfulde Hierte, og kiendelig viiser, at han ikke er Forfatterens, sin (saa sagte sagt) ordens Broders Ven, men snarere hans Fiende og jeg kand dog aldrig see, at Forfatteren for sin Plan har fortient ukiærlig at beignes og Med scoptiqver carperis af ham, som dog skeet er i hans heele Piece fra Begyndelsen til Enden;

Tvertimod er jeg forsikkert paa, og ogsaa tør derom vædde med ham, at den største Mængde af Præsteskabets, som ret virkelig Philadelphisk ynskede gierne at Forfatterens Plan maatte blive en virkelig Plan og der vilde ogsaa ved dens Iverksettelse finde sig velholden og fornøyet.

[6](#)

Men kandskee Philadelphus selv har endelig omsider faaet et saa feedt Stykke, at hans nu iværende Præstekald ikkun lidet differerer fra en Bispe-Stoel i Indkomster, og altsaa befrygter sig derfra at ville skee en liden Arithmerisk subtraction, efterdi han ivriger sig saa meget baade imod Forfatteren og imod hans Plan, dog derfor langt fra at jeg enten skulde tænke eller sige om Philadelpho det samme, som den ene Apostel engang har skrevet om den anden, at nemlig da han havde faaet det Stykke, da foer Satan i ham.

Imidlertid kand jeg ikke med ligegyldige Øyne see og læse de mange ildsindige og fast absurde flyve Concepter og Chimæris, hvormed han vil søge at subminere og kuldkaste en Plan, som Mængden biefalder, og af enhver, der ellers er vel forvaret i Hovedet, kand sees at være som med Fornuft vel udtænkt, saa og med flid got udarbejdet,

[7](#)

uden at være blevet skrevet og forfattet hen i Taaget. Og end mindre kand jeg være følesløs ved de uhøflige og ikke ald for fiine Expressioner, som han angriber og gaaer løs paa Forfatteren med, jeg jo maa tage Forfatterens Parthie og forsvare hans Plan, som ellers nok forsvarer og kand ogsaa forsvar sig selv; Det vil i det øvrige ikke sige, at Philadelphus i Tiden bliver Misadelphus, og mig da ligesaa gram og fiendsk, som han nu er Forfatteren, thi i sin Piece forekommer han mig, om ikke just som en Hercules der med sin opløftede kølle truer Forfatterens Hoved, saa dog som en imod sin uartige Søn til Vrede og Straf saaledes opbragt Fader, deri sine Passioners Hæstighed lader Straffen blive ald for haard og veed ikke at moderere den efter Forseelsen.

Philadelphus havde vel ellers taget i Betænkning saa offentlig at yttre saavel sin Misfornøjelse med Planen, som sin Animeuse

[8](#)

Forbittrelse imod Forfatteren og ikke i saadan ubesindig Hastighed overilet sig med at give sine af ham selv formeente rigtige Tanker om Planens foregivende Urigtighed i offentlig Tryk dersom han havde faaet at læse den Kririske Journal No. 26 1771, hvor Forfatteren af samme (der vel er et Menniske og som et Menniske kand feyle i sine Domme, men dog bedre af Uvidenhed og Mangel paa Indsigt at feyle, end af pure malice at gaae studio uden for. sine (en Recensentes rette) Skranker for med sin Gift vg Galde plat at vil overspye baade Skribentere og deres Skrifter, ja! Forlæggeren med) efter sin giordte Recension af Planen giver en tilsyne (endskiønt ellers imod Sædvane og vel muelig ogsaa imod hans Naturell Stridende (upartiske Censur derom, hvilken Censur, fordi den kandskee er endnu min gode Philadelphus ubekiendt ham herved til Efterretning meddeeles og lyder saaledes:

[9](#)

" Vi see ikke stort, hvad der kand siges mod Forfatterens Plan: Præsternes Løn kand ikke være ringere og Forholdet er efter Egnenes Forskiellighed naturligt og billigt; Det kunde maaskee synes at Afgiften af Hartkornet var for høyr ansat for nogle Egne; Men man maa betænke, at det er ikke Den blotte Korn-Tiende som Bonden saaledes befries for at yde in natura, men end ogsaa Qvæg-Tienden og smaae Redselet (NB. Juule-Renten, som paa sine Ste» der er anseelig, glemte Journalisten) hvilken yden er baade for Yderen og Modtageren forbundet med tusinde Uleyligheder og Ubehageligheder, saa at man vel kunde ynske den ophævet. Præsten nød da intet af Bonden foruden Høytids Offer og Betalning for nogle Ministerial-Forretninger, hvilken Forfatteren dog ynsker maatte bestemmes ved er Kongl. Reglement efter enhver Egns Skik og Leylighed.

[10](#)

De mange, ikke altid Inøddendige, Detailler Forfatteren indlader sig i, Viise en Mand af stor Erfaring og Kundskab om Landets Beskaffenhed, og den Smag og Tænkemaade, som hersker i det heele Stykke, lader os slet ikke tvivle om, at jo Forfatteren er den samme, som under Navn af Philodaneias har skrevet om Geistlighedens Indkomster imod Philopatreias."

Det er sandt og deri er jeg enig med Philadelphus, at intet er vanskeligere end (som han siger Pag. 3) at udkaste planer, og i sær, som han sammestæds forklarer sig, end at bestemme en sand forbedrings Maade og at legge en velgrundet Plan til en Forfatning, der kand fore Nytte Beqvemmelighed og Forbedring med sig til Bestandighed, men endnu veed jeg ingen uden Philadelphus, der jo uden ald Partiskhed har maattet tilstaae Forfatterens Plan at være vel-

[11](#)

grundet og at indeholde alle de berørte Reqvizita og Egenskaber.

Vel har en anden Præst i Jylland nemlig den brave Hr. I. DB. i N.N. Stift ogsaa giordt sine velmeente Erindringer og Anmærkninger over Forfatterens Plan, men som han er af en bedre Tænkemaade end Philadelphus, saa gaaer han og sindig, beskeedentlig og modest frem i sine giordte Erindringer, og uden nogen slags Ophævelser raisonerer som en fornuftig Mand; Lad være han end i nogle Puncter ikke er enig med Forfatteren, saa giver han ham dog i mange andre Ret og Bifald, iblant andet siger han mærkelig: Jeg for min Part vilde med Glæde tage imod 400 Rdlr. aarlig, der har kun noget over halv Deelen (See Friheds Magazinet No. 64, 67 og 68 1771) og var det ikke, at jeg der havde foretaget mig at forsvare Forfatteren og hans Plan imod Philadelphum,

[12](#)

hvis udkomne Skrift har i sær draget min Opmærksomhed til sig, da skulde jeg endda i Slutningen af denne min Apologie vende mig til Hr. I. W. giordte Erindringer at besvare, men nu lader det sig ikke vel gjøre, uden ved saadan Digression at vorde ald for vitløftig, og Vidtløftighed vil jeg søge, saavidt muelig, her at undflye, dog paa et Sted gjør han en Indvendning som nu falder mig i Erindring og den jeg da ikke heller vil her lade blive ubesvaret; Thi naar han befrygter sig i de korte Vinter Dage ikke altid at vilde blive betids befordret af en Bonde til sin Annex-Kirke, naar han der har først Tieneste, saa er den frygt snart hævet og hans Indsigelse imod Umueligheden af betimelig Befordring til Annexet let besvaret, allene ved Igiennemlæsning af Lovens 2den Bogs 4de Capitels 17de Articul, „ som tillader alle Præster paa Landet, der haver flere end et Sogn, at maa I November, December og January Maaneder

[13](#)

paa alle Søn- og Hellig Dage holde først Tieneste i Hoved-Sognet, hvilket og skeer af de fleeste i Siællands Stift," og det end ogsaa efter bemelte Anticuls ydermeere bydende saa tidlig om Morgenen at den heele Kirke-Tieneste i Hoved Sognet forrettes ved antænt Lys; og monne ikke i Tilfælde af Planens skeete Iverksættelse fornævnte Lovens Articul ogsaa kunde blive extenderet til flere nemlig October, Februarii og Martii Maaneder.

Men da der nu fører den allerstørste Vanskelighed med sig at udkaste en Plan til en aarlig Pengeløns Bestemmelse for alle Præster paa Landet i en heel Stadt eller i et gandske Konge-Rige, og, uagtet mange til en fast Præste Besoldnings Plan og Indretning givne Aarsager, uagtet Religionens ringe Agtelse, Geistlighedens uformærkte, men følelige, Forrykkelse, der sig alt meere og meere udbredende atheistiske

[14](#)

Præste Had, Tidernes medførende store Vanskeligheder og deres som oftest ret farlige conjuncturer, samt de mange Præsteskabets paa nogle Aaringer med Korn-Tiendes Ophævelse truende Aspecter, ingen har dog vildet (omeudskiønt nogle vel har kundet) paataget sig dette Arbeyde med sli en Plans Udkastelse, og kand det da med nogen foye, legges min Autor, jeg meener Præsten i Siællands Stift til Last, at han har forfattet den udgivne Plan, hvis virkelige Iverksættelse vilde visselig blive et langt større Antal Præster til Gavn og Fordel end til Tab og Skade? og hvilket er nu vel ogsaa meest Patriotisk ja! endog meest Philadelphisk tænkt? enken at tænke, det er bedre at endeel Præster sidder i aarlige Indkomster af 8, 9, 10 a 1200 Rdlr. og meere, og at de øvrige, som udgiør den største Mængde, haver derimod, og det næsten for lige Arbeyde, kun aarlig 3, 2, ja! vel ogsaa paa mange Stæder kun 100 Rdlr. og derunder

[15](#)

eller at tænke det var bedre, at de i Proportion af deres Arbeyde og i Betragtning af Egnenes Beskaffenhed bliver til deres anstændige og honette udkomne alle sammen Tilhobe jævnet og satt paa en convenable og nogenledes lige Løn, hvilken, da den nu ikke er vel muelig at kunde skee med Korn- og Qvæg-Tiende lader sig best gjøre med Penge.

I Sandhed! Forfatterens Plan maa være saa stor og stikkende Torn i Philadelphi og andres Øyne, som den vil; Han maa og paa en Misadelphisk Maade som en Boanerges Tordne imod og udraabe den for Philopatrisk saa meget som han kand, saa har dog Planen sin Nytte, og mueligt den har allerede til Beste for Gerstligheden giordt større Virkning, end Philadelphus enten kand indsee eller tænker; i det ringeste er ved den mange Ting kommen i Betragtning, som kand skee ellers aldrig vilde blive taget til

[16](#)

Observation, om en Forandring skulde foretages med Præstekaldene paa Landet; Hvilket endmr er en uafgiordt Sag; Saa at, i hvordan det end gaaer eller dermed endnu vil blive, saa har visselig alle Præsterne i Almindelighed, og Mængden af dem i Særdeleshed meget meere Aarsag til at takke og berømme end til at

hade og laste Forfatteren for sit udgivne Arbejde; Derved ere dog nogle bleven bragt til Nøyer Eftertanke, end ventelig ellers vilde have skeet, andre ere komne i Erfaring og bleven oplyste om det som mueligt ellers endnu havde blevet i Skiul og Mørke for dem, og er der vel uden Nytte, endog for det ærværdige Publico selv, at atter andre er derved bleven givet Anledning til at skrive i denne samme Materie baade pro & contra, og enhver herom at sige sit videtur og sentements?

Ja! Forfatterens Plan maa det jo allene tilskrives, at her Philadelphus selv i

17

sin Piece, og hisset Hr. I. WS. i Friheds-Magazinet har publik ytrret deres Tanker imod og om Planen; thi uden den havde man kandskee aldrig faaet nogen Tødel at see fra Philadelpho eller vidst noget om ham at sige, men nu er Skribenternes Tal ved hannem dog bleven formeeret, imo! numerum etiam explebit Philadelphus!

Og hvad! Jeg vil nu sætte, at Korn-Tiendens Hævelse in natura skal cessere og Præsterne paa en anden Maade besoldes, end hidindtil skeet er, men Philadelphus (magnum

hodie lumen, Cimbrorum ac Oraculum) skal

formedelst sin bundløse Indsigt og Erfarenhed udsees til at udkaste en Plan (Forfatterens gandske tilsidesat) til Præsternes Befoldning paa en anden Maade; Hvordan mon da den Plan vilde blive? Jeg gad vist gierne seet en saadan Plan fra hans Laboratorio. Vilde han maaskee bestemme baade Penge og Kornvahre, eller og bare Kornvahre i

18

Skieppen alleene, som Bønderne skulde yde til Præsterne; Ja! saa faae det got ud for Præsterne, og de vilde vel ikke Heller takke Philadelpho meget for hans Plan; Thi den Lønningsmaade vilde ufeylbarlig forvolde Præsterne Tusinde Uleyligheder og Fortrædeligheder, med mindre de vilde lade sig nøye med Skiælve og Høns- eller Smaa-Korn i stæden for reent og got Kiøbmands Korn, og med Heyre og Klinte til Brød i stæden for god reen og sund Rug, da Bonden undsaae sig vel ikke ved at komme frem til sin Præst med der allersletteste og til Folke-Føde utienligste af det Slags Korn-Vahre, som han skulde yde til ham; Og hvad blev nu Følgerne deraf? Nogle dertil anordnede Mænds, som Vidners idelige Overværelse ved Kornets Ydelse; Kornets Besigtelse, Eftergrandskning og Bedømmelse med Taxation og Vurdering; og mange hos Øvrigheden eller Herskabet gjorde forgieves Klagemaale over Bøndens Intriguer og skuffelige Omgang med sit

19

Præste-Korns Ydelse m. a. m. Derimod, naar Præsterne bleve salarerede med en stipulerer og nogenledes klækkelig Pengeløn, og de vidste, hvad og hvormeget deres aarlige Beoldning, som den de med Vished havde at gjøre deres Regning paa, skulde være, da vilde vel enhver fornuftig Mand saaledes vide at indrette sin Huusholdning, og ellers i de gode Tider og frugtbare-Aaringer kiøbe ind til sit Husets Fornødenheder, at han i de dyre og ufrugtbare Aaringer ingen Mangel havde at befrygte.

Men jeg maa tage fat paa Philadelpho rare Piece igien, endskiønt den er noget skimlet og mugen; thi saalænge har den enten maattet ligget hos Bogtrykkeren, eller og den maaskee er bleven Søeslagen paa Smakken fra Aarhus til Kallundborg, og, naar han Pag. 5. siger om Forfatteren til Planen, at han i adskillige Ting lader at være (men tilstaaer ikke at han virkelig er) vittig og er-

20

faaren, ligesom han dermed enten tvivlede om Forfatterens Vittighed og Erfarenhed i nogen Ting, eller han til Forfatterens Foragt og Bestielse (som meere troeligt) vilde reent ud sige om ham, at han var et Pecus, et Fiaag og i ingen Ting enten vittig eller erfaren, da maa jeg hertil svare, at Forfatteren, som han (saavidt jeg kiender til ham) formodentlig behøver ikke at laane nogen Fornuft enten af Philadelpho eller nogen af hans Orden og Anhang; saa giver han ham kun heller lidet efter, intet efter i Vittighed, men derimod troer jeg gierne, at Forfatteren aldrig ønsker at faae den Erfarenhed, som Philadelphus i visse Tilfælde, endog paa den Siellandske Grund, forlængst haver.

Men naar Philadelphus skriver tillige sammesteds, at han aldrig Kand begribe, hvad der har kundet forlede en Mand, der er Præst, til at forfatte en plan, og at insinuere den paa allerhøyeste og høye

21

Stæder, da maa han enten være seende blind, eller og han dermed røber en forsætlig antagen og simuleret Dumhed, thi baade Comphilopatriases Fortale, saavelsom Forfatterens egne Ord i Planen selv og Planens Connexion Pag. 68 viser tydelig nok Anledningen saavel til Planens Udkast, som til dens Nedleggelse paa vedkommende allerhøyeste og høye Stæder. Desforuden er vel Philadelphus, endskiønt i Jylland, ikke saa

fremmet i Landet, at han ikke skulde vide, at Forandring med Præsternes Korn-Tiende (den saa mange har altid havt ont af) var virkelig for 3 a 4 Aar siden under movement og ventilation, og at samme skulde efter baade specielle Instrux og den om Landvæsenet udgivne Forordnings reene Ord og Bydende være det da nyelig oprettede General Landvæsenets-Collegii allerførste Hoved-Sag, i hvilken Henseende og Præsternes, følgelig da ogsaa Philadelphi, Betænkninger om deres Korn-Tiendes Beløb, og deres Forslag om hvad Veder-

[22](#)

lag De for samme efter Egnens Beskaffenhed kunde best see sig holden og tiene med, blevs fra sine høye Stæver requirerede øg indhentet; Jeg vil endda ikke tale om Det da overalt roullerede Spargement, at det alt var en afgjort Sag, Det at Præsterne skulde plat miste Deres Korn-Tiende, hvilket og gjerne kunde være troeligt, allerhelst Da man forud veed, at Præsteskabet i saadanne som ißige og Da værende fordævelige og vanhellige Tider, haver kun faa Venner, der vil og tør være Dets Tolk til det Beste, men Præstehadere findes derimod en Mængde af, dog kanskee fleere iblant de Store end iblant de Smaa, og hvad kunde i saa Fald vel saadanne Store ikke have mægtet til at faae Præstestanden ved flig en Leylighed endnu mere trykket, som var dem faa odieus og forhadet? Ja! hvad vilde vel Philadelphus selv have tænkt, dersom han med egne Øren havde hørt, hvad een i bemeldte Collegio Tilforordnede vis Mand udlod sig med, da han paa en sin Reise-

[23](#)

Tour for 3 a 4 Aar siden i Foraaret, fik at see en Halmstak staaende uden for en Præstegaard, paa en Præstegaarden tilhørende indhegnet Plads; thi ved dette Syn smilede han, som en Atten Aars gammel Ræv, og udbrød med disse Ord: " Jo, Jo! I gode Præster! I skal ikke smøre eder paa, eller blive feede af de Halm-Stakke, " som I vil faae herefter; ey endda her, at anføre andre samme Gang brugte Expressioner, hvormed han kun røbede baade sin nedrige Tænkemaade og sit slette Sindelav imod Præsterne.

Mon det da altsaa ikke kunde synes baade at være een meget beqvem, saa og den høye Tid paa allerhøyeste og høye Stæder at nedlegge enten en Plan, som denne Forfatterens da nedlagde, eller en anden til en Convenable Befoldnings Bestemmelse for Præsteskabet, for i det ringeste dermed, om mueligt, at giøre vedkommende opmærksomme til nøye

[24](#)

og vel fra alle Sider af at overveye og eftertænke det eene med det andet, for siden da efter anbefalede og fattede Besluming havde med eet gjort saadant er Skridt herudinden, som vilde have blevet Præsterne langt mindre fordeelagtig end den nedlagde Plan i sin Virkelighed, og hvo veed, enten Philadelphus eller andre i Jylland, om denne Forfatterens Plan endnu er eller ikke er Aarsag til, at det hidindtil har standset med den intenderte og ogsaa da fast befluttede Forandring med Korn-Tienden, og i saadan Betragtning af eet og alt fortienner Forfatteren sandelig ikke at høre ilde af Philadelpho eller nogen Præst, for sin saa vel og fornuftig udkastede og til rette Tid nedlagde Plan, og endnu meget mindre for sit givne Samtykke til at lade Planen efter to Aars Forløb gaae i offentlig Tryk, hvilket dog Philadelphus i sit Skrift Pag. 5 ogsaa formaliserer sig over, og kand ikke faae det i sit krusede Hoved eller begribe af hvad Drift Forfatteren dertil

[25](#)

har givet sit Samtykke; thi naar Philadelphus, som nu af det forestaaende let kand (om han ellers vil) see den grundige Hoved-Aarsag til Planens Forfattelse og Nedleggelse, veed tillige, og det maa han ligesaavel som alle andre Præster ufeylbarlig vide, ja! af hans egen Piece seer man, han noksom veed, at der i forrige Aar fremkom en Philopatreas, der af Had og Forbittrelse imod Geistligheden udfnysede saa mange hæftige, som skammelige Declamationer imod samme, afmaalede den Geistlige Stand med de sorteste Farver, og i sær med de allermisundeligste Øyne ansaae Præsternes Indkomster, dem han udraabte for at være alt for store, spørgendes: Hvor staaer det skrevet at Præsterne skal have Tiende? og med nogle Repetitioner sagde heel myndig; at de bør have en staaende Løn m. m. a. Samt ogsaa at adskillige andre har traadt i Philopatreas Fodspor, ere komne frem med endeel af samme Suurdey og har paa en Tidlang

[26](#)

alle sat Geistligheden som et Maal for deres Eeddergiftige Pile; Ja! at mange af Geistligheden selv begyndte allerede herved at skielve, befrygtende sig efter Tidernes Medfør, Aspecternes Trusler og ubehagelige Rygters Udspredelse, heller det Verste end forhaabende det Beste; og ingen af Formændene, der skulde staae i Gabet for at afværge det truende Uveyr, torde vel enten tale eller vente at blive Hørte, naar de end vilde tale til Forsvar for Geistligheden og dens Handthævelse ved sine Privilegier, Rettigheder og Indkomster; Kan det da blive fremdeles ubegribeligt for min Jydske Philadelpho, af hvad Drift og Aarsag Forfatteren har tilladt Forleggeren at lade Planen blive trykt, og der paa en Tid, da det saa temmelig kritisk og kroget ud for heele Geistligheden?

Og meener vel Philadelphus, at Forfatteren dermed har gjort ilde imod Geistligheden? O Ney! det man han ikke tænke;

[27](#)

Tvertimod kand han (om han vil) troe og forlade sig ul, at, dersom Planen intet gjør eller har gjort Got, den har da heller aldrig gjort, eller nogen Tid vil giøre Ont for Præsteskabet i Almindelighed.

Og hvad! om det endnu kommer til virkelig Forandring enten med Korn-Tienden allene, eller med Præstekaldene paa Landet; og Præsternes Besoldning skal anderledes end hidindtil har været, reguleres, tør da vel Philadelphus selv og med ham alle Præsterne i Riget ogsaa vist love sig og giøre deres sikkre Regning paa at nyde den Løn og de Fordeele, som Forfatteren har foreslaaet for dem, hvad enten hans Plan bliver fulgt eller lagt til Grund herudinden eller ikke; Jeg vilde Hiertelig ønske dem det, og om der endog blev dem meere accorderet, undte jeg dem det med al Fornøjelse; Hvilket jeg og tør gandske vist forsikkre deur om fra Forfatterens Side, endskiønt hans udgivne Plan tiener selv til et

[28](#)

ufeylbarlig Beviis herpaa, da den er intet mindre end Philopatreisk, og han selv følgelig ikke heller af Philopatreiæ Tænkemaade; Men tvertimod! saafremt man ellers kand fæste Troe til den kritiske Journal No. 26, (hvis Udgivere dog i deres Note synes) ikke utydelig at røbe et slags Ondskab, hvortil Grunden kanskee maa vel ligge i et forudsat Præstehav, som de ved givne Leyligheder ikke vel kand dølgge og man ellers nogenlunde kand slutte sig til af den i Adresse-Contoirets Efterretninger nogle Gange og det med megen Umage, indflickede og for nedrige og malitieuse Gemytter til et Ordsprog blevne lumpene Talemaade: Præste-Sækken bliver aldrig fuld. Hvilket og i sig selv er virkelig en Sandhed; thi Udgiveren selv giver maaskee kun lidet og mange Tusinde andre slet intet deri, følgelig kand den heller aldrig blive fuld; Dog har jeg i dette Tilfælde gode Tanker om Hr. Agent Holdt og hans Compagnion, og ikke heller har jeg just saa slerte

[29](#)

Tanker om deres Medarbeydere Hr. Rector Baden i Helsingøer; men efter Omstændighederne bør dog ligesaa lidet den, der støber Kuglerne, som den der skyder dem ud, nægtes eller disputeres sin tilbørlige og fortiente Character. Ellers, naar man kand troe bemeldte kritiske Journal No. 26, da maa Forfatteren af Planen være en meget stor Fiende af Philopatreias og alle hans falske Sætninger, hvormed han uden Blussel og Skam har saa fornærmelig angrebet Geistligheden; thi det udviser tydelig nok de udgivne kritiske Breve, hvori Forfatteren under Navn af Philodaneias har paa den eene Side fra Begyndelsen til Enden saaledes ridt Philopatreias til Bands, og skruppet ham af, at neppe har nogen anden Skribent været saa haard imod Philopatreias, som han, og paa den anden Side har han ret med Iver og Alvorlighed taget sig Geistligheden an at forsvare, endskiønt han i mine Tanker har dog gjort lidt for meget af Sagen, og paa nogle Stæder,

[30](#)

muelig endog imod bedre Vidende, har forsvaret alle Geistlige, men i sær Præsterne, meget meere end han vel havde Føye til og med Billighed kunde; thi det er dog vel noget meget sagt, at den Geistlige Stand skulde være mere fuldkommen end alle andre Stænder, og at der iblant saa stort et Antal Geistlige ikke ogsaa skulde findes nogen, der enten maatte være vankundig, eller hovmodig, eller gierrig, eller magelig, eller vellystig, saa at Philadelphus, som selv er Præst, og lad end være, Provst, gjør Forfatteren megen Uret med sine over ham fældede ukierlige Domme og træder ham alt for nær med sine scosefulde Juvectiver og de mange ubeqvemme Ord, som han allevegne i sin Søeslagne Piece, og det som oftest af en bitter Aand, til hans Præjudice og Fornærmelse udfraader imod ham.

Jeg vil ikke endda tage mig Forlæggerens eller Comphilopatreias Sag paa at forfegte; thi jeg veed ikke uden ved Gisning,

[31](#)

hvem han er, men ikke destomindre har Philadelphus dog ogsaa talet ham lidt for nær, naar han Pag. 5 siger om ham, at han i blinde har betraadt en urandsaget Vey, da man bog maa have saa gode Tanker om enhver Forleggere og Boghandler, at, førend han gjør Bekostning paa et Skrift at lade trykke, og sætter sine Penge i Papir og Trykkerløn, vil han dog enten selv læse Skriftet igiennem, for ikke allene at vide dets Indhold, men endog for efter fin Indsigt og Erfaring at jugere og bedømme dets Priis og Værdie, eller og han overdrager dets Igiennemlæsning og Censur til andre lærde, kyndige og vittige Mænd, hvis Raad og Tanker, om det fortienner at trykkes eller ikke, han først indhenter og derefter tager en Beslutning til Skriftets enten Forkastelse eller Antagelse; Dog, lad Comphilopatreias her forsvare sig selv! Han som Senior eller Major imod mig, er vist nok ogsaa selv i Stand deril.

[32](#)

Men det er i Forfatterens Sag jeg har kun paataget mig til Forsvar for ham og hans Plan, her at tale et Ord imod den store og saa myndige, som super-kloge Philadelphum, der ligesom stukken af Bremser allevegne

staaer og kaster om sig i sin gyldne Bulle imod Forfatteren, og ellers paa Grund af Umuelighed for Bønderne at svare efter Hartkornet, det som Planen sætter og siger, plat vil uægte Mueligheden i Planens Virkelighed til Opfyldelse; Til hvilken Ende han da og opregner endeel baade Herreder og Sogner i Siællands-Stift, som fornemmelig mindst mægtede at svare den foreslagne Afgift, entskiønt han maatte dog nok have taugt stills i sær med Hammer-og Slevens-Herred; thi ihvorvel hverken Forfatteren eller jeg har enten været Præst i Hammer-Herred eller NB. interesseret i nogen Herregaards-Forpagtning i Stevens-Herred, hvilket sidste syntes ogsaa ikke allene en Præst uanstændig, men vilde endogsaa indvikle ham i saa mange verdslige

[33](#)

Adspredelser, at han tilsidst forglemte, ar han var Præst. Saa ere dog disse tvende Herreder i sær, saavel som alle de øvrige i Siælland mig, og vel ogsaa Forfatteren med, meget vel bekjendte, fornemmelig Kastrup, Sverborg, Kiøng, Hammer og Lundbye Sogner i Hammer Herred, der ere Kongens beholdne Rytter-Gods, og har alle meget gode Kornmarker, foruden et anseelig aarlig Tillæg Creature, hvori de øvrige Sogner i samme Herred, neml. Weiløe, Vester Egisborg, Rønnebech, Olstrup, Nestelsøe Mogenstrup og NB. Toxwærd Sogner, endskiønt Proprietaire Gods giver dem intet efter.

Men jeg er dog af de samme Tanker som Forfatteren og deri maa jeg give ham Ret, at Planens Virkelighed er gandske vist muelig, ja! jeg torde selv paatage mig at udføre den og gjøre den til en virkelig Plan hvad Siællands og Fyens-Stifrer angaaer helst dersom Bøndernes ydende Afgift maatte

[34](#)

fra begge Stifter løbe ind i en Casse; og i hvorvel Forfatteren stiv i Planen Pag. 70 (som Philadelphus nok ikke har vildet see og derfor ogsaa tier stille dermed, for ikke at lade Forfatteren passere for erfaren, vittig og fornuftig) ikke nægter, at der jo i Henseende til de 4 Jydske Stifter vilde møde nogle Vanskeligheder, inden Planen efter Forflaget vilde blive sat i sin Virkelighed til at udføres, men Viiser dog tillige baade Umueligheden i, og Veyen til visse Vanskeligheders Hævelse og Philadelphus dog derimod involverer og paastaaer en Umueligheds Umuelighed formedelst den paa Hartkornet satte formeentlig for høy Afgift; Saa tør jeg vel uagtet min minorenite og uden præjudice for Forfatteren driste mig til at sige saa meget, at hans Plan vilde nok faae sin behørig og uomstødelige Vægt og Styrke til en muelig Virkelighed, naar jeg fremsætter dette Forslag, at baade Præsterne over alt i Jylland faaer hver tre Sogner at forestaae (thi hvad

[35](#)

som er nogle mueligt, det bliver og giørligt for alle) Saa og at Bøndernes Afgift og Præsternes Lønning vorder begge nedsat (dog Forfatteren taler selv i sin Plan Pag. 67 saavel om det sidste som om det første) og saavidt jeg kand indsee og slutte mig til, tager jeg vel ikke Feyl, om jeg siger at Forfatteren ved Afgiftens og Besoldningens Sætning i Planen har nok tænkt paa den Skik og Coutume, som en Kiøbmand sædvanlig bruger, nemlig at han sætter gierne en Høyere Priis paa sine Vahre og begiærer meere for dem, end han veed at han faaer derfor, thi han har erfaret at Kiøberen altid prutter og vil have Afslag i Prisen sat sapienti! og paa fornævnte Maade tiltroer jeg mig gandske vist efter saadant mit giordte Forslag at skal komme ud af alle de i Veyen for Planens Virkelighed liggende Vanskeligheder, dem Philadelphus anseer mere muelige bratte og uovervindelige end de Alpiske Bierge at kunde

[36](#)

komme over og bestride; Thi ere 400 Rdlr. formeget for enhver af de Jydske Præster i aarlig Løn og Besoldning og Philadelphus vil, at de skal kun have 300 Rdlr. uqvæstioneret om de deraf kand leve eller ikke) velan! det kand ogsaa skee og deri vil jeg, men Forfatteren muelig ikke føye Philadelphus, som vil have bedre Kiøb.

For da at være Philadelpho til Gefall vil jeg ligesom han ogsaa her tage Aarhus-Stift under Betragtning, og efter det i Stiftet paa det faste Land befindtlige Antal af Landsbye-Kirker, der, med alle Kiøbstædernes Annex-Kirker indberegnet, men Samsøe og de andre Øeboe-Kirker udelukt, ere Tilsammen (NB. jeg vil sætte et vis Tall for et uvis) 306 Kirker bestemme Præsternes Antal, som bliver, naar enhver faaer tre Kirker 102 Præster, hvoraf enhver efter min Sætning nu skal aarlig salarieris med

[37](#)

300 Rdlr., som tilsammen udgiør en aarlig udgifts Summa af = 30600 Rdlr.

Hvortil legges en lige Besoldnings Udgift for 6 Residerende Capellaner, 3 Øeboe Præster og, enskiønt jeg efter Forfatterens Exempel kunde gierne udelukke Hospitals Præsterne, som de der Lønnes af Hospitalernes egen dertil henlagde Fonds og efter enhver Stiftelses medfør, vil jeg dog af Føyelighed at interim indslutte med de af Philadelpho anførte tre Hospitals Præster tilsammen 12 med = 3600 Rdlr.

Altsaa bliver den heele aarlige Udgifts-Summa. Tilsammen = 34200 Rdlr.

Hvilken Udgift naar nu bliver taget fra Indtægten som for Afgiften af Stiftets Bønder efter Hartkornet 48714 Tønder (see Piecen Pag. 9) hver Tønde af Phila-

[38](#)

delpho selv nedsat til 4 Mark 8 Skil. (see Piecen Pag. 10) endskiønt en for ringe Afgift thi jeg veed de Steder i Jylland, hvor der for den enkelte Korn-Tiende alleene betales 4 Mark Tønden, er af Philadelpho beregnet til = = = 35949 Rdlr.

(See Piecen Pag. 10)

Saa har man, uden enten at angribe den Philadelpho saa anstødelige, Jern-Casse eller at anraabe Kongens Casse om nogen Hielp, ikke alleene den til Præsternes aarlige Besoldning beregnede fulde Sum. 34200 Rdlr. men endog et aarlig Overskud af 1749 Rdlr.

Og naar jeg nu maatte uden Philadelphi Fortrydelse avangere Præsternes Løn med et aarlig Tillæg af 40 a 50 Rdlr., saa har jeg til anførte Overskud 1749 Rdlr. at gjøre en addition med den i Planen til Lønne-Cassen (Pag. 73) foretagne Personelle

[39](#)

Afgift af alle Comunicantere. *) alle Huusfolks Qvæg og Lamme Tiende, alle de i

*) I det mig forekomne Original Exemplar af Planen i Manuskript er gjort Forslag til en Personelle Afgift, som alle og enhver uden for Bondestanden eller deres Rang, Stand, Vilkor og Omstændigheder skulle aarlig erlegge til Præsternes Lønne-Casse, foruden deres Høytids-Offrer til Præsterne, og det paa denne Billigheds Grund at Bønder og Tiende-ydere offerer jo ogsaa til Høytiden og dog giver de deres Tiende som Præste-Løn eller efter Planen erlegger de deres paa Hartkornet satte aarlige Afgift til Lønne-Cassen, ligesaa oppebærer Præsterne i Købstæderne tvende gange om Aaret Præste-Penge, som en deres Løn, endskiønt dem ogsaa offres til Høytiderne; Men dette Forslag med videre des angaaende finder jeg reent (muelig imod Forfatterens baade Vidende og Villie) udeladt af den trykte Plan; og vist, at naar saadan en Personelle Afgift kom i Betragtning og det blev ved Reglement fastsat hvad enhver Proprietair, Rangs Person, Officeer Embedsmand, Forvalter, Forpagter, Skovrider, Møllere, Kromand, Haandverksmand Hosbonde Domestique Tienestetyende og andre fleere paa Landet skulde aarlig give i Præste-Løn, da vilde Lønne-Cassen derved unægtelig faae et considerable Tilskud: og hvorføre skal Bønder alleene give Præste-Løn men alle andre paa Landet være frie.

[40](#)

Kiøbstæderne værende Residerende Capellaners Indkomster, samt alle Hospitals Præsternes Gage, item den paa alle de ved Fiskerleyene boende Fiskere lignede Afgift, som Fiske Tiende, samt Afgiften af Hartkornet i Kiøbstædernes Annexer saavel som i Malling Sogn i Ring Herred og andre fleere deslige af Philadelpho forbigangne Præstekald som altsammen maa i Tilfælde af Planens Virkelighed visselig komme i Betragtning, og hvoraf tør vel udkomme en til Tillæg paa Præsternes Løn klækkelig Capital.

Men sandt! jeg har været noget, ja! næsten formeget føyelig imod Philadelpho; hi hvad har jeg dog med Kiøbstædernes Residerende Capellaner eller med Hospitals Præsterne at bestille, efterdi Forfatteren i sin Plan har plat forbigaaet dem, sluttelig, fordi han har formeent dennem allerede at have den Løn og de Indkomster, hvoraf de

[41](#)

anstændig kan leve, og Planen taler kun heller alleene om Residerende Capellaner NB. paa Landet. Jeg finder og, at Philadelphus selv har i sit Skrift udeladt 6 af de første slags Residerende Capellaner nemlig tre i Aarhus, en i Horsens og to i Randers, saavel som Den Insul og Øeland Thunø; Men hvorfor har han gjort det? Er det skeet af ham i Taaget af sandses Løshed? formedelst en Henrykkelse af Forvildelse og Adspredelse? eller maaskee de har saa meget i Indkomster, at de kunde taale

deraf at gjøre Lønne-Cassen et aarlig Tilskud.

Jeg maa derfor i denne min nu viiste Føyelighed gaae igien lidt tilbage og i følge Planen, som bør skee sin Ret lade de forberørte og af Philadelpho opførte 7 Præster nemlig 4 Kiøbstæders Residerende Capellaner i Schanderborg, Grenaae, Ebbeltoft og Mariager og 3 Hospitals Præster, i Aarhus, Randers og Horsens gaae

[42](#)

ud af Philadelphi Register, og, for at faae de 102 Landsbye Sogne-Præsters Besoldning udbragt dog til meere end 300 Rdlr., her igien fradrage den dem beregnede Løn. 2100 Rdlr. Hvilke naar legges til Overskuddet. 1749 Rdlr. Haver vi strax en til vores i sigtehavende Maal alt en Capital af = 3849 Rdlr.

Saa at, naar nu alt kommer til alt og det ene med det andet, i sær den Personelle Afgift af alle Communicanter, kommer i Betragtning til Indtægt, haver jeg nu solid og sikker Grund for mig til at troe som ogsaa Philadelphus nu selv meget vel indseer, det Præsternes aarlige Befoldning i Aarhus-Stift gjerne kand blive 350 Rdlr. og dermed er jeg gandske vist forsikkert paa, at de gode Præster, i det ringeste Mængden, vilde findes gandske vel fornøyet, thi jeg vil slet intet regne nogen en Avindsyg Philadelpho, der er saa vanskelig at gjøre til Maade, Blodet

[43](#)

torde maaskee strax komme til Opkaag hos ham derover, men lige meget, naar han kun ingen Fluor fik i Hovedet; En biæffende Philander kand Forfatteren kun lee ad, og jeg ligesaa paa hans vegne.

Ja! jeg tør endog lade alle de Jydske Præstekald hvortil ere baade to og tre Kirker blive uforandrede og instatu quo og des uagtet med Vished beregne enhver Præst i heele Jylland 350 Rdlr. aarlig Løn, naar denne Forandring alleene skeer med de øvrige Præstekald, hvor en Præst haver kun en Kirke, at han i stæden for en bekommer to Kirker, thi da bliver ved saadan Forandring Præsternes Antall i alle de 4 Jydske Stifter 67 mindre end det nu er da Antallet af disse Præstekald, hvortil er kun en Kirke, er for nærværende Tid øngefæhr 134; og hvad vil nu Philadelphus sige hertil? har han noget herimod at indvende? ja vist! hans skiøre, endskiønt

[44](#)

speculative, Hoved taaler ikke heller at høre denne Forandring movere.

Forresten er der kun et maadelig Skiødskind Philadelphus tager for sig imod Planens Styrke, naar han Pag. 6 skriver, at de Jydske Bønder har forhen, saa længe de vare Kongens Bønder, havt baade Konge- og Kirke-Tiende nemlig begge Tiender samlet for 5 Mark Tønden af Hartkornet, det er, hver enkelte Tiende af disse tvende for 2 Mark 8 Skill.; Thi det samme haver endnu de Siællandske Bønder paa Kongens beholdne Ryttergods, endog paa Kiøbenhavns-Amt selv, benævnte tvende, nemlig Konge- og Kirke-Tienderne for, og meere end 2 Mark 8 Skill. betaler de ikke heller endnu af Tønden for hver enkelte Tiende af disse tvende; Men er det derfor sagt, at Tienderne enten ikke er meere værd end hvad Kongen og Kongens Kirker faaer for Korn-Tienden, eller at andre Tiende-

[45](#)

Tagere derfor ikke heller faaer, eller skulde kunde faae meere end 2 Mark 8 Skill. af hver Tønde Hartkorn for en enkelt Tiende; Hvorfor giver da andre Bønder i Siælland som efter de med TiendeTagerne, det være sig Proprietairer, Præster eller andre med Tiender pro Officio benificerede Embedsmænd, oprettede Contracter haver foraccorderet sig selv Korn-Tienden in natura, at beholde) fra 3 Mk. 4 Skill, til 4 Mark a 4 Mark 4 Skill. af en Tønde Hartkorn, og hvorføre ere saa mange andre Korn-Tiender af Beneficiariis, Communitetet, Hospitaler og andre bleven ved offentlig Auction bortfæstede eller bortforpagtede til 3 Mark 8 Skill, a 4 Mark til 4 Mark 2, 4, 5, 6 a 8 Skill. Tønden? fordi Tiende-Forpagterne har indseet Tiendernes værd og sig selv ar være vel holden med denne Afgift for Tienden at svare.

Men hvad skal man dog nu her gjøre, ved Philadelpho, der er som en Thomas,

[46](#)

og vil ikke troe enten det ene eller det andet førend han herom faaer Troen i Hænderne, og seer Beviis for Sagen selv som i sin Virkelighed saa og i sin Muelighed efter det giordte Forslag i Planen? Vallenbechs Konge Tiende er den første Gienstand for hans Vantro, thi naar han efter Planens medfør afslaaer i Mk. paa hver Tønde Hartkorn for Qvæg-Tienden og smaa Redselet, saa nægter han aldeles, at den enkelte Korn-Tiende skulde udgjøre 5 Mark pro Tønde, træder frem i en formidabel Gestalt og af forsættlig Vantro siger heel piqvant. Die,

qvibus in terris & eris mihi magnus Apollo.

Men det samme, som kand svares af den ene Korn-Tiende i et Sogn, maae han vel tilstaae ogsaa at kunde svares af den anden i det samme Sogn, og, naar jeg nu, dette forudsat, efter indhentet troeværdig Efterretning veed, og ogsaa lader her igien Philadelpho tillige viide, at i en Tid af 24

[47](#)

Aar eller længere har samtlige Vallenbechs Byemænd efter Contract for Kirkens Korn-Tiende af 131 Tønder Hartkorn betalt aarlig 110 Rdlr., saa bliver jo den omtvilede Sag gandske rigtig og Korn-Tienden ikke en Skilling under, men ved Brøk vel over 5 Mark Tønden; kand jeg da ikke altsaa igien her paa Forfatterens og Sandheds vegne møde denne tvivlende og vantro Mand med dette Resonanz-Eccho til Giensvar, jam

(qvibus)

(qveis) in terris dixi, Fednullus Apollo.

Hvad Philadelphus fremdeles Pag. 14 anfører om Præsternes Annex- og Mensal-Gaarder, er til største deelen faut, og deri irrer han heel meget, i sær hvad Mensal-Gaardene angaaer, om han endog vilde holde sig til den Jydske Lov allene. Thi enhver Præst er pro tempore Den rette og eneste Jorddrot til sin Mensal-Gaard, og haver ad Herligheden i Henseende til Indfæstning, Landgilde, Hoverie Holdelse efter

[48](#)

afdøde, Vorned-Retrighed med videre, saa at der er meget meere end den blotte Landgilde alleene, der i Tilfælde af Planens Virkelighed kand og bør komme i Forslag.

Og med Annex-Gaardene er det af næsten lige Beskaffenhed; i der ringeste er enhver Præst pro tempore sin Annex-Bondes rette Hosbonde af hvilken han har tilfæstet sig Gaarden; Og hvad meener vel Philadelphus, som Pag. 14 siger at Annex-Gaardene haver deres retmæssige Eyere, nemlig enten Kongen eller Proprietairen naar jeg kand bevise at en og anden Proprietair, der havde den paaberaabte Herlighed, har maattet tilkiøbe sig Præstens Annex Gaard, hvilket han ikke havde nødig, naar den ellers var hans Eyendom; Thi baade at eye en Gaard dog at kiøbe saadan sin egen Eyendom, det er jo Contradictio in adjecto. Iblant andre veed jeg en saadan Proprietair i Sjælland, der vilde

[49](#)

have Præstens Annex-Gaard til sin Eyendom og sit øvrige Jordegods incorporeret, men han maatte, endog i følge et Kongelig Rescript først betale Gaarden med 400 Rdlr. lade Capitalen imod Obligation og iste Prioritet blive staaende i sin Hoved Gaard og deraf til Refusion aarlig erlegge til Vedkommende Præst den af Capitalen angaaende Rente 5 pro Cento med 20 Rdlr.

Af det ene kand da nu sluttet til det andet og hvad der skeer i et Stift, kunde og lade sig gjøre i et andet, saa at Annex-Gaardene vilde ved Auction efter Hartkornet blive ligesaa godt og høyt betalt, som Mensal Gaardene, uagtet Philadelphus hertil siger: Ney! Men mon han ikke vil tage sine Ord i sig igien, og blive af andre Tanker, naar han fremdeles hører, at i Siøllands-Stift ere adskillige, og det uden Forskiæl, bande Annex- og Mensal-Gaarder (jeg veed allerede til denne Tid af det første Slags 17 og af det andet Slags 11) derimod aar-

[50](#)

lig Refusion og Vederlag af Penge fra 12 til 20 25 Rdlr. (alt i Proportion af Hartkornet og de af Gaardene havde Revenuer og Herligheder) til vedkommende Sogne-Præster ere enten med Kongl. Tilladelse ved Skiøde bleven solgte og afhandlet eller og efter oprettet Contract med Kongl. Confirmation afstaaet og overdraget til Kirkernes Patroner eller andre nærmest boende Proprietairer som største Lods Eyere. "Men hvor dette nu er skeet der bør jo sig en aarlig Refusion som Renten af Capitalen for deslige Gaarder efter deres værdi, komme i Betragtning og i Tiden, om Planen bliver en virkelig Plan, gaae uangrebet ind i den foreslagne Hielpe-merite og opmuntrings Casse, jeg seer og ikke heller andet, end at det jo ved saadan Annexog Mensal-Gaardernes Afhændelse vilde blive til en Soulagement og Herlighed for Præsterne saaledes gandske at fritages for ald videre Ansvar i Henseende til disse Gaarder

[51](#)

og deres Opbyggelse, naar de enten ere brøstfældige, eller brænder af med videre. Muligheden af Planens Virkelighed fra alle Sider maa da Philadelphus nu snakke saa meget imod, som han vil, saa indseer dog saavel det velskiønnende Publicum som i sær det ærværdige Præsteskab meget vel Mueligheden deraf. Ved Planens Iverksettelse vilde vel heller ingen af Præsteskabet i Aarhus-Stift komme til at lide noget Tab, uden for saavidt at Provsternes viaticum vilde formedelst et mindre Antall Præster i Stiftet blive lidt mindre end Sædvanlig; men dette Tab er imod de foreslagne Fordele ikke noget at tale om, og dersom Philadelphus selv er Provst, da tiltroer jeg ham saadan en Ædelmodighed, at han eftergiver ald Prætension paa sit Viaticum uden at huske paa, eller benytte sig af det gamle bekiendte Mester Michaels Mundheld. See! om han giordte det.

[52](#)

Det øvrige i Piecen, som Fyldekalk og Utidig Snak ; behøver Planen hverken mit eller nogens Forsvar imod; Thi den holder nok sin Prøve og forsvarer sig selv ; Lad og Philadelphus selv sige om den Mand kand kaldes en fornuftig Mand. Der enten svarer en Daare paa sin Tale, eller indlader sig med en Urimelig og i sine Meeninger paastaaende Mand, der ligesom alle Kiærtere og secteriske Mennsker slet intet vil lade sig overbeviise; Altsaa gjør jeg jo da best, at jeg, uden at svare Philadelpho viidere, lader ham paa Børneviis ramse op, saa meget som han til sin Fornøjelse lyster, om Præstegaarden og dens Bygninger, da han

dermed kun bryder sit svage Hoved mindre end det vel kand taale, naar han e. gr. tvertimod Planens reene Ord og Forskrift spørger: hvor skal Præsten boe? Hvilke af Præstegaardens Bygninger skal flyttes? paa hvis Bekostninger skal det skee? og hvor skal de staae? skal Kiøberens Længder staae

[53](#)

i Haugerne? skal Præste-Boeligen staae i Gade-Kiæret? i Leergravene? & c. (hvorfor glemte han enten Luften at faae dem ophængte i; Thi kunde ikke ligesaavel Domicilie pensilla inventeris her som horti pensiles o:

de i Luften hængende Hauger hisset, eller Stranden og det vilde Hav at faae dem som Flyde-Hytter udførte paa, ligesom skeer paa sine Stæder i Asien, thi der var dog meer end Rum og Plads nok, men Philadelphus fik da selv at være Bygmesteren) Men alle disse Spørsmaal endskiønt unyttige og daarlige findes dog forud besvaret i Planen selv som tydelig viiser, at Stuelængden i enhver Præstegaard skal indrømmes Præsten til Beboelse tillige med de til hans Brug fornødne eragtede Huuse og Bygninger, som alle bliver staaende paa Stædet, med mindre en eller anden Præst finder for got at omflytte dem; Og hvad de fra Præstegaardens kiøbte Længder og Bygninger angaar, da kand enhver Kiøbere giøre ved

[54](#)

dem, hvad han vil, enten lade dem in statu quo blive stauende, eller omstyrte dem eller bygge meere til, hvortil der af Præstegaardens Territorio fandt blive Plads nok; Og, skulde end en eller anden Præstegaard ikke have er saa tilstrækkelig Territorium til Bygge-Plads, saa findes der allevegne i enhver Bonde Bye megen ubebygget og ødeliggende Gade Jord der kunde, som Planen mælder Pag. 12, bruges til at opsætte de Bygninger paa, som Kiøberen eragtede sig nyttige og uundværlige.

Enhver Natur-Gave formeener jeg at være ogsaa en Naade-Gave, endskiønt Philadelphus Pag. 25 & 26 er af en anden Meening? As Naturens Herre vil han da maaskee enten være en Independent, eller og ikke viide af ham at have af Naade oppebaaret nogen Naturens Gave følgelig dømmes han sig selv fra ald Vid og Fornuft som en meest umistelig Naturens-Gave, og altsaa maa enhver bære over med ham,

[55](#)

naar Han sin Heele Piece igiennem ved bliver at snakke op ad Vægene, helst naar han Pag. 28 siger levnets Midler ere ligesaa dyre i og ved Aarhus, som i Kiøbenhavn, og undertiden dyrere der end i Kiøbenhavn; Thi kand Publicum vel troe at et Lisp. røged Sæt skal i Jylland eller og kun i og ved Aarhus (som Philadelphus hyler saa meget over) have kostet 7 Mark, naar det i Kiøbenhavn har kun kostet 4 Mark; I Sandhed giør det mig ondt, ja! jeg næsten skammer mig paa Philadelphi vegne, at han saa aabenbar og ublue træder her ud fra Sandheds Vey; Men hvad skal man sige? naar nogen vil lyve, da skal han lyve saaledes, at enhver kand føle finde og tage derpaa, at det er Løgn; Han siger og fremdeles Sammestæds i sin Piece Pag. 28, at i og ved Aarhus er der nu og da givet 20 Skill, for en Snees Æg, 12 a 17 Skill, for et Pund Smør, 14 a 16 Skill. for et Par Kyllinger, 4 a 5 Mark for et Lam, 16 a 18

[56](#)

Skill, for en Ohl Sild og NB. 24 Skill. for et Par mandelige Makreel, at crederem fi fas esset o: Hvem vil eller kand troe denne og deslige Avise-Skrivere. Nærmere Sandhed træder og meere Troeværdig er dog en anden Jydsk Præst nemlig den fotnævnte Hr I. PB. naar han (See Friheds Magazinet No. 67-1771) Siger, at en Snes Æg koster i Jylland aldrig ringere end 4 Skill., et Pund Smør ringest 7 Skill, en Ohl Sild det ringeste 10 Skill. o.s.v. Hviket er jo en flux ulige Forskiæl, der tillige beviser forskiællen imellem disse to Mænds Tænkemaade.

Men hvorom alting er, da forsikkrer jeg at paa de Stæder og i de Tider, da Forfatteren og jeg har været i Jylland har Prisen paa forommelte og flere Slags Victualier og Fødevahre været der lige det samme, som anføres i Planen og kunde i fornøden Tilfælde med Troeværdige Vidner i tusind Tall endnu bevises; i Følge heraf henstiller

[57](#)

jeg da til det ærede Publicum selv at Dømme hvem der her bør meest have fidem enten Forfatteren eller Philadelphus, og naar man har herom hørt Publici Dom og Tanker, maa Philadelphus selv sige, om han med denne sin Avise om Dyrheden paa Fødevahre i Jylland har giort sig Ridicul og Latterlig eller ikke.

Forfatteren har aldrig paa Grund af gode Venners Besøgelse (som Philadelphus i sin Piece Pag. 33 urigtig og vrangelig anbringer) paastaaet meere Løn for Præsterne end andre; Men han haver alleene i sin Plan kun sagt om Præsterne paa Kiøbenhavns Amt; at, om enhver Præst der havde endog aarlig 700 Rdrl. staaende Løn, var den Løn endda ikke for megen, men vilde endog uden en Skillings Behold og Overskud gierne gaae med deels og fordi Levemanden i et og alt er der meget Dyr og Kostbar, og deels fordi De i Nærheden af Kiøbenhavn boende Familier har jævnlig stedse Besøgelse af gode

[58](#)

Venner fra Kiøbenhavn, og dette sidste, ligesom det første, tiistaaer jo Philadelphus selv Pag. 33 med disse Ord: Jeg nægter ikke, at her er jo noget i der.

Men nu ikke engang at mælde, at en og anden i Nærheden af Kiøbenhavn besat Mand Verdslig og Geistlig) tør mulig faae Beføgelse endog af ubekjendte og dem iblant som han aldrig forhen har seet, kiendt eller talet og staaer i Connexion med; Saa kunde en større Løn for Præsterne paa Kiøbenhavns Ampt end for andre i denne Henseende ikke ansees meere urimelig og ugrundet end det i Norge er uden Grund, at adskillige Præster, som der boer nær ved Landeveyen, ere formedelst jævnlig Incommodation af Reysende aflagte med en eller anden Konge-Tiende;

Hvad ellers den Erindring angaaer, som Hr. Løwe i Vallensbech skal efter Philadelphi Beretning Pag. 33 have gjort til sine gode Venner, som fra Kiøbenhavn og

[59](#)

med et Tid efter anden formeret Antall, jævnlig besøgte ham, da lader jeg samme passere for det den er;

Men nok, at saadan en Erindring havde vel Hr. Rasmus Tiørnehoved (kaldet ellers Abecinus) i Toxværd ikke fornoden at gjøre til sine gode Venner, thi formedelst han Methaphotice Sang Taare-Persen saa meget, at naar han derom blev af nogen kiærlig erindret, var hans Svar og Undskyldning gjerne dette: jeg Siunger

(verbum Canto hic seribo pro bibo at verbum: bibo in lingua vernacula ipsi fuit solirum) aldrig tiere, end naar jeg er Syg, men jeg er, desværre aldrig Frisk, blevhan formodentlig ikke heller meget incommoderet af deres Besøg.

Forfatteren har aldrig paa noget Stæd i sin Plan skrevet et eneste Ord om Justitz-Betienterne paa Kiøbenhavns Amt, endog mindre om deres Løn in Specie, saa at hvad Philadelphus derom i sin Piece Pag. 29 infererer og paa Forfatterens Regning vil debitere Publico, er purum putum sigmentum ac mendacium hans egen Digt og en aabenbare Usandfærdighed: Ellers tør jeg endda ved denne dertil givne Andledning, uden at træde Sandhed for nær gjerne sige at deres Løn aarlig er 4 a 600 Rdlr. (& qvod superest) Men er nu denne

[60](#)

Løn saa forskrækkelig for Philadelpho, saa maa han vel af Forskrækkelse daane, om han skulle faae at høre, at denne samme Løn og Indkomst har mangen en Verdslig Embeds-Mand paa sine Stæder og mueligt vel ogsaa Justiß-Betienterne i Norge, 3 a 4 gange Multipliceret.

Philadelphus anseer Messefald i Jylland som en aaben Dør for ald Spotterie, Ryggesløshed og er ugudeligt Væsen, og Pag. 34 formeener, at, naar en Præst, som havde 3 eller 4 Sogner, Maatte nødes til hver tredie eller fierte Søndag at udeblive fra en af sine Kirker uden der at gjøre Tieneste da vilde af saadan en Kirke blive et Kroehuus eller Juule-Stue, Guds Ord komme i en ringe Agt ja! plat foragtes og en Sværm af alle Laster og Ugudeligheder vilde ligesom Vandstrømmene der, hvor Dæmningen er borte, trænge med fuld Fart ind i Landet, alleene paa den Grund eller under ven Prætext, at i Jylland ere kun faae Studerede Degne, hvilket er tvertimod vor Danske Lods 2 Bogs 15 Capitels 1 Articul, som byder: at til Degne skal alleene forordnes Studentere, men at det (som han Pag. 34 foregiver) bliver nu en Tienere, nu en Skriver Dreng og nu ogsaa en Matros Degn.

Men hvad siger da Philadelphus om Norge hvor der i de fleeste Præstegield ikke

[61](#)

Alleeneer hver Søn- og Hellig-Dag Messefald 3: ingen Kirke-Tieneste i en, to a tre Kirker tillige, og i enhver af saadanne Kirker bliver kun holdet Guds Tieneste hver tredie, fierte ja! ogsaa siette Søndag, men hvor der ere end ogsaa de Kirker, som Præsten kommer kun sex, fire, to ja! ogsaa (som kand bevises) ikkun en eneste Gang til om Aaret at gjøre Tieneste i og dog høres om og fra Folkene paa disse Stæder en langt bedre Christendom og en større Hoyagtelse for Guds Ord end Philadelphus i lige Begivenhed vil her garanderere for hos fine egne Lands Folk, de brave Jyder, dem han dog heri med sin Prophetie gjør formeentlig stor Uret og jeg haver langt bedre Tanker om;

Jeg frygter og for, at, dersom Philadelphus tager Masken af og lader sig op, kommer han til at staae til Roers for flige sine om dennem yttrede nedrige Tanker og vil vist undgjelde for denne allerede a priori, facto adhuc infecto, imod den Cimbriske Nation declarative giordte saa fornærmelige Beskyldning, hvormed han har kun røbet sig selv at være meere Misadelphisk end Philadelphisk, ja vist vilde det see broget ud for Propheten, dersom han skulde høst Frugten af denne sin Prophetie og Tæeken mande.

[62](#)

Videre til Apologie og Forsvar for Planen og dens Forfattere eragter jeg ufofnøden at inklade Hof der ærede veltænkende Publicum og Præsteskab; Philadelphus har jeg og formeentlig saaledes paa Forfatterens vegne affærdiget ar Forfatteren ikke har Det ringeste at befrygte sig enten for ham eller nogen; end ikke for Fanden selv eller Den, han i sit Levnets Beskrivelse kalder sin Søn; Men skulde han frygte for nogen, Da maatte Det være for andre formidable og stridbare Kiæmper, i sær for Forfatteren og Udgiveren af den Kritiske-Jourtral, dog, siden Hundedagene i Aar falt alle temmelig kaalde, er ventelig intet fra dem at befrygte; Thi de har vel beholdt deres Forstand saa at de ikke skambider ærlige Folk, hvorved det ulydige Blækvilde kun blive udgydet og den smukke Bogtrykker-Farve spildes. En Philander *) har Forfatteren

aller-

*) Esterat jeg var bleven færdig med denne Apologie og havde alt leveret den fra mig til Bogtrykkeren, faaer jeg ved en hændelse at see et udkommen Skrift kaldet Tanker om Præsternes Jorder og Gaarder, hvis Auctor under Navn af Philander har ogsaa saaledes stødt og ifriget sig over Planen, at han begynder strax i fuld Furie at gribe i Forfateren, ligesom hau

[63](#)

FN 63

allerminst at vær« bange for, thi han giver kun et Biæf fra sig op i Veyret og Luften, hvor det strax igien forsvinder og bliver borte og det blotte Philander Navn skal vel ikke kunde skræmme enten Forfatteren eller andre.

Et

med et vilde sluge ham; Men dersom denne Auctor havde givet sig saa længe Stunder med at træde offentlig frem med sine Tanker om Planen indtil han havde faaet dette Forsvars Skrift at læse; Dersom han og ret kiendte Forfatteren, vidste han hans Tænkemaade havde han læst et hvert Stykke af hans under fem forskiællige Navne udkomne Patriotiske Skrifter, foruden hvad Forfatteren nu og da har ladet indrykke i Friheds Magazinet, i sær om Fællestabet's Ophævelse (See derom iblant andet No. 77, 1771) og deraf med Overbeviisning erfaret hans Nidkiærhrd for det almindelige, fornemmelig for Geistligheden og Præsteskabet. Han havde da visselig modereret sig i sine imod ham nu ellers brugte fornærmelige Udtrykke, i det ringeste havde han ganske frietaget ham for ald Simulation og Hyklerie, som han apparent dog nu haver ham Suspect for

supicio nutem declarata publica est ac & incusatio, ad justalionis qvasi qva provocatur exercendum hac vice safficiat.

[64](#)

46 Et Hunde-Navn Philander er Min Porthund selv saa hiver, Dog er den ingen Lolliker,

Ey heller Folk Skambider, Ney! for min Hund hver ærlig Mand Paa Æren sikker bliver,

Til Skam for Manden i hiint Land Der sig Philander skriver; Ham vil og gen Uret skee

Om man det Navn Philander, Der er saa Giængs blant H**dene, Forandrer til Misander.

Comphilopatreias Minor.